

Hein de Bruin — een miskende dichter

DOOR JAN H. DE GROOT

Het doet goed een oude vriend, ook al wandelt hij niet meer rond in het Amsterdamse stadionsgebied of op de trap van Henk van Randwijks etage op de Stadionkade, waar hij in de laatste vooroorlogse jaren talloze malen in de vooravond binnenviel, opnieuw te ontmoeten en wel in zijn gedichten: Hein de Bruin. Hij maakte in 1947 zelf een eind aan zijn gebroken leven. Wim Hazeu heeft zijn verzen verzameld en ingeleid. Dat is een uitstekend opstel geworden, een heldere karakteristiek van deze protestants-christelijke dichter uit de Opwaartse Wegen-periode, (1924—1941) die nooit helemaal de erkenning heeft gekregen die hij in feite verdiende.

Je vraagt je af, of je zelf, stammend uit die periode, niet op de idee had kunnen komen over hem en zijn werk te schrijven. Gek is dat, want hoezeer we ook verschillen in karakter en dichterlijke persoonlijkheid, we kwamen als vriendschappelijk gezinde collega's bij elkaar over de vloer. Ik was meen ik de eerste die hem na zijn eerste publikaties opzocht en meenam naar het Verbond van christelijke letterkundige kringen met de vermaarde Pinksterconferenties die in 1924 in de Lage Vuurse begonnen, in Kasteel Hardenbroek en in het gespecialiseerde oord Woudschoten werden voortgezet tot de oorlog er een einde aan maakte. Hein de Bruin was er voor zover ik weet altijd bij en nam later als redacteur van Opwaartse Wegen met hart en ziel deel aan het toen toch wel inspirerend literaire leven. Met hart en ziel. Ja, ondanks zijn weinig u'tbundige aard had hij gevoel voor humor genoeg om plezier te hebben in spontane grappen, spitses dwaasheden en dulle streken die altijd zo'n gemeenschap van veelal jonge mensen kruidig maakten.

Ik en ook anderen hebben zich weleens afgevraagd of Hein de Bruin in het gezin van vrouw en kinderen (6 dochters) een klankbord vond voor zijn poëtische produkten, zijn diepzinnige beschouwingen over geloof, leven, spanningen in de tijd, dood en talloze betrokkenheden die met de cultuur van zijn tijd van doen hadden; zich kon uitspreken binnen de begrenzings van zijn huis. Ik twijfel. Hij zocht zijn heil bij zijn vrienden. Hij was altijd onderweg naar de andere dichter aan wie hij zich verwant voelde. Of hij het huiselijk contact op dit terrein ooit gemist heeft? Het valt niet meer vast te stellen. Henk van Randwijk met Ada en ik met Nel hadden wel wederzijdse discussies over ons werk.

Wim Hazeu heeft zijn opstel opgebouwd uit gesprekken met deze bevriende tijdgenoten en heeft er een helder beeld uit ontwikkeld dat nochtans (hoe zou het ook anders kunnen) hiaten vertoont. Hein bezat een niet onverstandige boeresluidheid een voorzichtigheid in afwachten vóór hij koos of besloot nam. Het meest openbaarde zich deze trek bij conflicten o.a. toen een groep onder Heeroma zich afzonderde en met Van Ham en Hein de Bruin „De Werkplaats” formeerden. Later keerde Hein terug naar de redactie van Opwaartse Wegen, toen de Werkplaats de uitgave staakte.

Het derde reveil

Hein en ik waren te verschillend van aard om buiten een goede kameraadschap elkaar op het terrein van de letteren volledig te herkennen. Ik was een veel oppervlakkiger denker dan hij. Ik werd de dichter van het blijde christendom genoemd, de dichter van de momentane inspiratie volgens Heeroma in Het derde reveil. Een speler, een tikje avonturier misschien, moeilijk te etiketteren binnen dat raam van de gemeente. En ook wel wat weerbarstig tegen het vrome keurslijf

waarbinnen de lof voor het protestants-christelijke dichterschap leek opgestapeld.

In dit opzicht toonde Hein geen afwijkend gedrag, ook al koos hij voor het Hersteld Verband en de lichte rebellie tegen het traditionele politieke conservatisme (beter misschien het Colijnse liberalisme) in de Christen Democratische Unie, waarin toen heel wat protestantse kunstenaars zich thuis voelden. Dat de Barthiaanse exegete wel volgelingen moest krijgen lag op de weg der rede.

We hadden „De Bijbel als Boek van Schoonheid” van Bas Wielinga al als een voorbije pose achter de rug. Van Randwijk met zijn „Burgers in nood” en „Een zoon begraaft zijn vader” (de roman die onder onze ogen werd voltooid) had het begin van een sociale bewustwording sterk gestimuleerd.

Ook Hein de Bruin, hoewel meer met de eigen zieleroerselen bezig, wist best wat er in de wereld aan het veranderen was en wat het leven van de volken van Duitsland uit bedreigde. Hij getuigde ervan, meer misschien in zijn proza dan in zijn poëzie. Maar hij leek minder verontrust, minder getempteerd dan zijn onmiddellijke vrienden en kameraden. Toen de oorlog naderde en het kunstenaarsverzet georganiseerd werd en na de capitulatie ondergronds voortgezet, was Hein de Bruin daar bezlist niet bij. Hij was geen man voor een frontpositie maar dat hij in het rijtje collaborateurs thuis hoorde waarin hij door een verzetspoët werd neergezet, was een erbarmelijke vergissing. Hein de Bruin mag dan met zovelen beducht zijn geweest onder het geweld van de Duitse operaties en het zoet gefluit van de Haagse vogelaar die de vaderlandse cultuur in de Germaanse Kultur wilden omzetten en met de Bloed- en Bodemtheorie zelfs een man als Fedde Schurer een moment in verwar-

Hein de Bruin

ring bracht, de beschuldiging jegens Hein de Bruin was door en door vals. Hij heeft het er moeilijk mee gehad en er zich samen met de lieden die hem tijdens de oorlogsjaren op de voet volgden, heftig tegen verzet. Hij is van blaam gezuiverd maar de betichting heeft zijn spoor wel achter gelaten. De zielsziekte waaraan hij leed en die eindigde in zijn keus voor een eigen dood is daar begonnen.

Nationaal Instituut

Vlak na de oorlog hebben verscheidene lieden de sprong naar een nieuwe baan gemaakt. Sommigen werden aangezocht, anderen waagden het op hoop van zegen. Hein de Bruin wilde ook veranderen van baan. Hij kreeg de kans toen H. Hoornik hem overhaalde diens positie bij het Nationaal Instituut over te nemen, een goed bedoeld overkoepelend lichaam voor de onderscheidende culturele sectoren in den lande. Ed Hoornik had ook mij benaderd maar ik wantrouwde zijn beeldschone bedoelingen.

Hein niet. Hij liet zich ook niet waarschuwen. Hij brandde van ongeduld om in een cultureel milieu een toekomst op te bouwen. Die droom brak toen het Instituut al spoedig werd opgeheven. Hein brak met zijn droom en genas niet.

Wat Hein de Bruin ook wel gehinderd heeft was het uitblijven van waardering en herkenning buiten de kring van de eigen organisatie om het zo maar eens uit te drukken. Hij wist best over welke talenten hij beschikte en dat hij groter dichter was dan menigeen (mijzelf inbegrepen) die gemakkelijker contacten legde met bentgenoten buiten de kring.

Zuivere verzen

Nu wij zijn gedichten nog weer eens in ons opnemen, nu we zoveel ouder zijn geworden is het beeld van zijn verzen ongemeen zuiver teruggekomen. Er staan in deze bundel gedichten, sonnetten o.a. die tot de edelste poëzie van deze eeuw behoren. Het hoogtepunt van zijn geloofsbeleven ligt in de verbluffend openhartige en gave sonnetten reeks „De Brief”. Een epistel in verzen dat hij aan God schreef. In feite is deze brief (en dat zien we nu pas) een geweldige gebeurtenis waarin een dichter zijn verhouding tot God de Vader belijdt. Na de oorlog zou zulk een brief nooit geschreven kunnen zijn, met zulk een kinderlijke overgave, zulk een bevrijdende, eerbiedige uitlevering van zijn hart en handen met de lichte humor tot besluit als hij naast Paulus' „verbruikt gerief” zijn brief legt. Zulke verzen maken je jaloes. Ze voeren heimwee aan naar een periode waarin jezelf in elgen toon zo'n uitlevering kon verwoorden. Minder gaaf misschien maar wel met dezelfde intentie.

Nu in deze tijd van overzichtelijke en steeds dichterbij komende afzichtslijken van honger, ellende, leugen, marteling en bedrog die Hein de Bruin in zijn beeldschoon Vakantie-sonnet tekent als: „de ganse wereld brandt in smart”, maar dan blij kan zijn met de heerlijke vakantie-dagen die: „bersten van de zegen”, dan kan ik wel janken om zulk een innige, vrome blijdschap terwijl ik nu (na bijvoorbeeld de boeken met de 6 miljoen als luizen bespoten joden) alleen maar twisten kan met de Heer en met allen die zo gemakkelijk de verschrikking met lied en gebed dicht zalven. God moet wel de pest hebben aan alle christelijk geëtiketteerden,

aan namen als toeters, die per dag een andere God inhuldigen. Maar niet aan Hein de Bruin. Eén van zijn liefste kinderen.

Hein de Bruin: Het Ingekimde land en andere gedichten. Uitg. Bosch & Keuning NV, Baarn.

Beroepingsberichten

HERVORMDE KERK

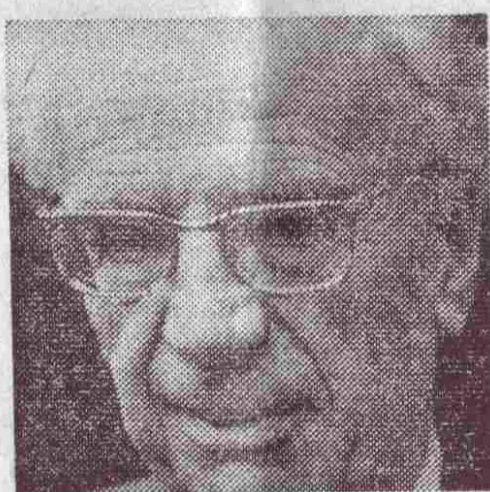
Beroepen te: Beerzeld, B. H. Weegink, kand., te Doorn. Klooster-Ter Apel (bgw. wijkgem.), J. B. Duk te Hoozeand. Rijssen (vac. W. van Tuyl), J. Bos te Otterlo. Veenendaal (vac. T. Langerak), C. den Boer te Wageningen. Aangenomen: het beroep door de classis Heusden tot pred.v.bgw. werksz. (jeugdwerk), W. Dankers, kand., te Doeveren. Bedankt voor: Berlikum (Fr.) toez., J. Roebers te Baambrugge. Kinderdijk. D. J. Cuperus te Nieuwerkerk a.d. IJssel. Krimpen a/d Lek, dr. J. Broekhuis te Schoonhoven. Nieuw-Lekkerland, J. Catsburg te Katwijk aan Zee. Waddinxveen (vac. D. van Vliet), G. Broere te 't Harde. Toegelaten tot de evangeliebediening: W. Dankers, Dorpstraat 4, Doeveren, 04162 — 1354; W. Koerselman, Oude Kerkstraat 5, Utrecht; Mej. T. de Nie, Frans Halskade 18, Rijswijk Z.H., 070 — 909369; drs. C. H. van Rijn van Alkemade, Ericaalaan 195, Den Haag, 070 — 257181; P. Schalk, Courtine 24, Gorinchem, 01930 — 33496; B. H. Weegink, Drieburgestraatweg 52, Doorn, 03438 — 7339.

GEREF. KERKEN

Beroepen te Thesinge H. Hessels kand. aldaar — te Leens i.c.m. Hornhuizen Kloosterburen H. Boiten te Vroomshoop — te Boven Hardinxveld D. J. de Lange kand. aldaar — te Kollumerwaag A. Veldhuijzen te Honselersdijk — te Lemmer L. Buitenhuis te Bodegraven — te Oost- en West Souburg drs. H. A. F. M. Bosscha past. medw. aldaar — te Meppe J. Niemantsverdriet te Zevenhuizen (Gr.) — te Werkendam drs. J. Vegh te Aalsmeer — Benoemd tot alg. directeur van Youth for Christ Nederland P. Boomsma te Marken. Aangenomen naar Thesinge H. Hessels kand. aldaar — naar Boven Hardinxveld D. J. de Lange kand. aldaar — naar Leiderdorp Tj. Doesburg te Bovensmilde — de benoeming als leraar Gods. a.d. Chr. Soc. Academie te Kampen (per 1-1-77) A. van Egmond te Badhoevedorp — naar Oog-en West Souburg H. A. F. M. Bosscha past. medw. aldaar — de benoeming tot geest verz. stichting Streekliekenhuis Gooi-Noord J. Lever te Vlaardingen — de benoeming tot alg. directeur van Youth for Christ Nederland P. Boomsma te Marken. Op verzoek van Kerkeraad en gemeente van Huizen, zal ds. C. M. Boerma, thans door deze kerk afgestaan a.h. ICCO zich per juli 1977 opnieuw verbinden voor het wijkwerk van deze gemeente. Beroepbaar: G. M. A. Hendriksen, laatstejk te Denderleeuw, thans werkzaam onder Nederlandse immigranten in Zuid-Afrika. Door de classis Gorinchem is prepen. peremt. geëx. en beroepbaar gesteld: D. J. de Lange, Albert Cuijpsstraat 14, Hardinxveld-Giessendam — Door de classis Bedum is prep. geëx. en beroepbaar gesteld: H. Hessels, Kerkstraat 9, Thesinge.

HEIN DE BRUIN

DOOR DR. J. J. BUSKES

Bij Bosch en Keuning te Baarn verscheen dit jaar „Het ingekimde land en andere gedichten”, een bundel gedichten van Hein de Bruin, verzameld en ingeleid door Wim Hazeu.

’k Vermoed niet, dat de naam Hein de Bruin bij de meeste lezers van Hervormd Nederland iets wakker zal roepen, hoewel Gabriël Smit eens zei, dat het beste wat hij schreef rustig vergeleken kan worden met het werk van Nijhoff. De tragiek in het leven van Hein de Bruin was de spanning tussen het klein-burgerlijk milieu, waarin hij opgroeide, kleinburgerlijk ook in het beleven van geloof en kerk, en zijn kunstenaarschap. Hoe vaak zei hij: „Als dichter lieg je altijd en het gaat om de waarheid” en die vond hij dan toch altijd weer terug in het oude geloof, dat hij nooit heeft prijs gegeven, al stikte hij soms in de sfeer, waarin dat geloof, vooral in zijn vaderlijk huis, beleefd werd: niet een riskante zaak, maar de veiligste verzekering, die een mens kan afsluiten. Zijn hele leven leefde hij in conflict met zijn vader, maar in dat conflict vocht hij tegen zichzelf, omdat hij de kleine burgerman, die zijn vader was, nogal met zichzelf ingenomen, in zichzelf terugvond. Daarbij kwam, dat hij het niet verwerken kon, dat terwijl hij, een man, die leefde met Pascal, Kierkegaard en Barth, in eigen kring niet gewaardeerd werd (ook nu nog zou hij het tegen Nel Benschop glorieus hebben afgelegd) in de niet-protestantse literaire kring nauwelijks werd opgemerkt. Maurits Mok, Gabriël Smit en vooral Anton van Duinkerken waren uitzonderingen. Steeds meer kwam hij in een benauwend en levensgevaarlijk isolement terecht. Meestal zat hij alleen op zijn zolderkamer. Wat hij daar tot diep in de nacht als een gekwelde en aangevochtene doorleefd en doorstreden heeft, weten zelfs zijn beste vrienden niet.

Bij het ontmoeten trachte hij te veinzen, dat hij niets ontbeerde. Want veinzen wordt de doodlijke begeerte in een hart dat zo lang heeft verwacht. Het weet zijn eigen duisternis niet meer te onderscheiden van de aardse nacht.

Op 10 juni 1947 maakte hij een eind aan zijn leven, nog geen vijftig jaar oud.

In de donkere dagen, die aan die dag vooraf gingen, heb ik telkens met hem gebeden: „Dat kan ik zelf niet, daar heb ik iemand voor nodig, die dat met mij en voor mij doet”.

Twee dagen voor zijn laatste levensdag — De Valeriuskliniek had hem ontslagen, zijn psychiater had niets in de gaten van de grote dreiging — haalde ik hem op. We liepen wat langs de Amstelveenseweg. Om de tien meter stond hij stil en begon te huilen, omdat hij niets anders zag dan één groot gat. Ik zag het aankomen en er is nog altijd het zelfverwijt, niet in staat te zijn geweest tot een geloof en een liefde, die het hadden voorkomen. Er zijn novelles en gedichten van hem, waarin ik het achteraf herkend heb.

Eén ding heeft Hein de Bruin geweten: dat hij Gods genade nodig had. Hij was een kind van God, dat het ongelooflijk moeilijk heeft gehad door de dichterlijke begaafdheid, die hem ten deel was gevallen.

Eén van zijn meest ontroerende gedichten is voor mijn besef dat over Vincent van Gogh:

Aan elke wroeter vroeg hij maar: waarom?
en ging bij alle slovers 't zelfde vragen.
Als hij, om 't zo te ervaren, al de trage
lichamen had gegrift, steeds weer: waarom?

De wezens die hij in zich om moest dragen
ontwaakten luid, en werden immer stom;
bijna verlicht dikwijls, dan duister, dom,
wankelde hij door zijn vreemd-helle dagen.

En liet in rulle stukken die hij schiep,
waarin zijn angst naar de bevrijding riep,
de wolken en de wegen ongericht
in het ontzaggelijk Oneindig stromen —

Daarna de zelfvernietiging: het ontkomen
aan deze zielekwelling — naar dat Licht?

Schreef Hein de Bruin dit gedicht over zichzelf? De zelfvernietiging als het ontkomen aan de zielekwelling? Naar dat Licht?

In Gods naam geen vragen en vraagtekens. Het licht van Gods genade is genoeg. Ik geloof aan zijn ontkomen naar dat licht, dwars tegen velen, die het niet geloofden.

In de bundel van Wim Hazeu staan wel zo ongeveer de gaafste gedichten van Hein de Bruin, onder meer zijn bijzondere vertaling van enkele gedichten van John Donne. Met name noem ik ook de uitzonderlijke cyclus „De Brief”: Alles van Hein de Bruin zit er in verborgen. Tegelijk: ambachtelijk werk van hoge kwaliteit.

Hein de Bruin is een vergeten dichter. Een grote onrechtvaardigheid. Ik verwacht niet, dat Hazeu met zijn bundel deze onrechtvaardigheid zal wegnemen. Ik hoop wel, dat velen de stem van Hein de Bruin zullen horen en herkennen.